

ბ. გაფარიძე

ჩვეულების მიზანი, შემთხვევით გა თავისუფლება

ა მ თ ც ა ც ი ა

ნამომი ცხება ცრთერთ აქცეუაც პროპერტეის უანაბეჭროვე ფილ-
სოფიასა და ბუნებისმეცნიერებასთ. ესაა - ჩვეულების მიზანის პროცესი.
- ჩვეულების მიზანისა და მემონიკური მომსახურის,
ჩვეულების მიზანისა და მავისუფ-
ლების თავისუფლებისა და მემონიკური მომსახურის ურთიერთობის პროცესი.

ნამომი გახდა იმავე ცხება ცრთერთ აქცეუაც პროპერტეის მიზანის / სამოსის / და არამკაცრი ჩვეულების მიზანი, რომელსაც იმისა რეს უანა-
ბეჭროვე ბუნებისმეცნიერება უმრავლესობა და იარესის ფული ფილს მოფილ
ყველა წარმომართველი. ნამომი ცხება რა თრი სახის მემონიკური მიზანის
განსხვავება/ დემონიკური რაიმეს მიმართ და მემონიკური, რომელსაც
არა აქვს უაღსაღა მიზანი/, გამოკვლეულია თითოეულის აღმირი ჩვეულ-
ების მიზანის მიმართ: გამოცოდილია თრი სახის თავისუფლება: მების-
ცოდისა და მოქმედებისა და ნაცარია მკაფი და არამკაცრ დემონიკუ-
რი თავისუფლების თითოეული სახის არსებობის წესაძერებლის არტკ-
ელი.

შემთხვევითის და თავისუფრების კაცებონიებთან, ღეფერმინიბმ-
თან, მათი უჩიტერიმიმანთების პროცედურან გაკავშირებული საკითხების
კვლევისას ჩვენს ღიფურავურაში ხშირად არ შეიძლება სასურველი თან-
მიმღევერობა და ეჩიტეროვნება; არც თუ იძევიათ შევხვედრით უჩიტერი-
გამომჩიდება ამჩენებს აჩამანით სხვადასხვა, აჩამებ ეჩიტსა და იძევე ავ-
ცორებთანაც კი... ამიყომ ამ საკითხების გამუშავება ღონის მეფიად მნი-
შვნეროვნად გვესახება.

ნინამდებარე მჩოდის ღიმოფი არ იძრევა ხსენებული პროცედურის ფა-
რთ და ყოველმხილი კვლევის საშუალებას, ჩის გამოც ჩვენ შევეყარეთ
გაგვეანარიბებინა მათი მხოლოდ ზოგიერთი ასპექტი. განაჩენ მხარეებს
და კვლევის ღწოს ნაძოჭხირ თანაპროცედურებს კი გვერდი ავუარეთ, ჩისი
მიზანი, შესაძლოა, ზოგჯერ ისიც იყო, რომ მათ შესახებ ჯერჯერობით
აჩამები გვერდი სათქმელი. ჩაც შეეხება იმ საკითხებს, რომელიც გან-
ხილული გვაქვს, მათგაც, ჩა თქმა უნდა, შეუსაბამო იქნებოდა საბორო
გაღანყველის პრეცენტის გაცხადება. ბევრი ჩამ იქ, არბათ, საღავთა.
მაგრამ, ვიტერით, ეს მჩოდა უნდა გამოდგეს ჩოგორებ მოსამზარებელი
უფაპი მასში გაჩერებული პროცედურის უფრო ღრმა და მჩავარმხილი კვლე-
ვისა.

ღეფერმინიბმი, ჩოგორებ უნიბირია, აჩის მოძღვანება, ჩომერიც ქაღა-
გებს მოვლენათა საყოველთათ კანონმოიერ კავშირსა და უჩიტერგანვა-
რიბებულობას. განასხვავებენ ღეფერმინიბმის ოჩ ფიცს: მკაფი და აჩა-
მებურ ღეფერმინიბმს. თითოეული მათგანის ღახასიათებისათვის თავდა-
პირველად მიზანდენონირია შევჩერეთ შემთხვევითობის კაცებონიაზე.

განვასხვავებთ შემთხვევითობის ორ ფიპს^X. 1 ფიპია, ჩოგორი მას ვ. ერქომაიშვილი უწოდებს, შემთხვევითი ჩაღაფის მიმართ. ასეთ შემთხვევით მოვლენას გააჩნია სწორიად გარკვეული მიზები, ჩომერსაყ იგი აუყირებლით მოსტევს. მაგრამ ეს მიზები გამომღინარეობს აჩა ჩომერილაყ საცავის საგნის /მოვლენის/ შინაგანი აუყირებლივან, აჩაშეღ ნაჩმოიშობა მოჟ. საგანგე უცხო, გარეგანი მიზებების მოქმედების შეღეგად. სხვანაირად ჩომ ვთქვათ, 1 ფიპის შემთხვევითი აჩის ისეთი მოვლენა, ჩომერი ნაჩმოიშობა ორი /ან ჩამდენიმე/ ერთმანეთისაგან ღამოუკირებელი მიზებშეღებლითის ჯაჭვის გაღაკეთის შეღეგად. ასეთი მოვლენა შემთხვევითია მხოლოდ მიზებლითის თითოეული ამ ჩიგის მიმართ, მაგრამ აჩა იმ სისწემის მიმართ, ჩომერი მიზებ-შეღებლითის ორივე ამ ჯაჭვის მოიყავს. ასეთი სისწემის თვარსაბრისით ეს მოვლენა აუყირებელია.

მაგარითად, სასიკვერილო სენით ღავაღებული აღაბიანი მის ოჩგანიაზ-მში მიმღინარე მიზებშეღებლივ. მჩოცესებს გაჩირაული სიკვერისაკენ მიჰყავს. მისი სიკვერილი ამ ავაღმყოფის შეღეგად აჩ იქნება შემთხვევითი, ჩაღებან ის მოგვევერინება ჩოგორი ამ მიზებშეღებლივი ჯაჭვის შეღეგი. მაგრამ, თუ სანამ ეს განხორციელებოდეს, მოხვება მინისძრა, ჩომის შეღეგად ავაღმყოფის სანორის თავზე ჭერიდან აგური მონცედა ღა აგურის თავზე ღამე გახვება სიკვერის მიზები, ეს იქნება შემთხვევითი მოვლენა ამ აღაბიანის ავაღმყოფის მღინარების, ჩოგორი ერთი-ანი მიზებშეღებლივი ჯაჭვის მამართ, ჩამეთუ იგი ნაჩმარებენს ამ ჯაჭვის გაღაკეთას მისგან ღამოუკირებელ ჩიგთან /მინისძრა ღა მის შეღეგად აგურის ჩამოვაჩრნა/, მოუღმერ მჩოცესმი უცხო მოვლენის შემოჭრის შეღეგს.

^X ასეთსავე განსხვავებას იძრევა ვ. ერქომაიშვილი თავის მოხსენებაში
"Детерминизм, неоднократимость и случайность," №. 11.

II ფიპის მემთხვევითია ისეთი მოვლენა, რომელსაც აჩ გააჩნია მი-
ზები / თუ ასეთი საექითო აჩსებობს/, ან გააჩნია მხოლოდ აჩაცელსახა
მიზები, ე.ი. ისეთი მიზები, რომელსაც იგი უჩინა და იმავე პირბებში
ძეიძეება მოჰყოლობა და ძეიძეება – აჩა^X. ასეთი მოვლენა აჩ აჩის აუ-
ტილებელი აჩს უჩინი რომელიმე მოვლენის /მიზებობრივი ჩივის/ მიმართ,
და აჩს ყველა მიზებშეღეგობრივი ჯაჭვის მომცველი სისფერის მიმართ;
აბსოლუტურად უჩინა და იმავე პირბებში იგი ძეიძეებობა მომხრაჩიკო და
ძეიძეებობა – აჩა; მთერი სისფერის უჩინა და იმავე მღვმარებელის იგი
ძეიძეებობა მოჰყოლობა და ძეიძეებობა – აჩა.

აბრა კი ღავახასიათოთ ღეცერინინიბმის ბემოხსენებული თჩი ფიპი
/მკაფიი და აჩამკაცები/. როგორც ქვემოთ ვაჩვენებთ, მათ უჩიმანეთისა-
გან განასხვავებს სწორებ მემთხვევითობის კაცებორიასთან ღამოკიდებუ-
ლება.

მკაფიი ღეცერინინიბმი, ცნობილი ღამრასის ღეცერინინიბმის სახელით
/მას მოიხსენიებენ აგრეთვე, როგორც "ჩაღიკარუჩ ღეცერინინიბმი", მექა-
ნისფუჩ ღეცერინინიბმი, " "კასიკუჩ ღეცერინინიბმი" და ა.შ./, რომელის
იღები განუხელად ბაცონობრნენ ბუნებისმეცყველთა შორის ჩვენი საუ-
კუნის ღასანყისამდე, ღოვხაუ საემაოდ პოპულარულია და ჰყავს ბევრი მი-
მღვმარი /13, გვ.102/. მისი ფუნდამენტალური ღებულება მღვმარებელს
მჷკიცებამი, რომ სამყაროს ყველა მოვლენა ხორციელება როგორც უჩიმნიძ-
ვნელოვანი /ეინამიკუჩი/ კანონების მოქმედების შეღები, და, ამღენად,
ეს მოვლენები აბსოლუტური სიბუსფითაა ღეცერინინიჩებული სამყაროს ნინა
მღვმარებებითა და ამ უჩიმნიძვნელოვანი კანონებით. ეს თვარსაბრისი
ყველაზე გამოკვეთილი ჩამოაყალიბა XVIII საუკუნის ფრანგმა მეცნიერმა
პ.ლაპრასმა. "სამყაროს ახრანელი მღვმარებება, – ნერს ღამრასი, –
ჩვენ უნდა განვიხილოთ როგორც მისი ნინა მღვმარებელის შეღები და შემ-

^X ხ ხმიჩად აჩაცარსახა მიზების ქონას უმიზებობასთან აიგივებენ.

ეგომი მღვმარეთის მიზები. გონიქა, ჩომრისთვისაც ჩოშერილაც მოყუდური მოშენფისთვის უნდირი იქნებოდა სამყარომი მოქმედი ყველა ძარა და მიხი /სამყაროს - გ.ჯ./ ყველა შემაღებული ნაწილის შეფარდებით განრაგება, და ამასთან თუ იგი აღმოჩნდებოდა იმდენად უნარიანი, ჩომ მოახერხებდა ამ მონაცემების ანარიბს, მაშინ იგი გააეჩითიანებდა ერთ ფორმულაში სამყაროს უღიერს სხეულთა მოძრაობას ისევე, ჩოგორი მოძრაობის უმცირესი აფოშებისა, და აჩ ღარჩებოდა აჩაფერი, ჩაც აჩ აქნებოდა მისთვის უფყური, და მომავარიც, ისევე, ჩოგორი ჩარსული, მთერი სისწოდელი გადაიძრებოდა მის თვარინი^X. ღაპრასისეურ სამყარომი ყველა, ჩაგინდე უმნიშვნელო, მოვრენა უმკაცრესი აუცილებლით ხდება. ნიშნავს თუ აჩა ეს, ჩომ კრასიკური ღეცერინინიბმი უაჩყოფს. შემთხვევითობას?

კრასიკური ღეცერინინიბმის აღწეული /მათ შორის ღაპრასამდერი/ ჩარმომაღენერები კაცეგორიულად უაჩყოფენენ შემთხვევითობის ობიექტებითას. მიაჩნდათ, ჩომ შემთხვევითს ვუნორებო მოვრენას მაშინ, ჩოყა მიხი მიზები აჩ ვიყით, და, მეცნიერების განვითარების კვალად, ეს ყნება თანხათან უნდა განიღევნოს. მათ შემთხვევითობა ესმორათ, ჩოგორი უძინებობა, და, აღიაჩებენენ ჩა, ჩომ უვერაფერს აქვს მიზები, აუცილებელ ასევენინენ, ჩომ ბუნებაში შემთხვევითი მოვრენები აჩ აჩსებობს. "აღამა-ანმა გამოიგონა შემთხვევის კერძი, ჩათა მისით შენიღბოს თავისი საკუ-თანი გონების უძღურება," – ნერს ღემოკრიფე /ციც. იგივე აბჩი იმეორე-ბენენ თვით ღაპრასი, XVIII ს. ჭრანგი მაცერიალისფერი, სპინოზა და სხვ. მაგრამ ასეთი ფრაგმენტი ნაჩორებენა მკაფი ღეცერინინიბმი, ჩოგორი ამას კაჩვად აჩვენებს ვაკუმუმი თავის ნიგნში "შეტერმინიკუ დ ჩერიქტინოს"

16/, ჩარმომაღენს ამ კონცეფციის მხოლოდ ერთ-ერთ აუცილებელ მოღილიური ვერსიას, და აჩაა გამარტოებული, ჩოყა ღაპრასის ღეცერინინიბმის განუყოფრად უკავშირებენ ყოველგვარი შემთხვევ-

ეითობის უაჩვენას. ღამრასის ღეფერმინიბმის ახალი ვერსია, ჩომერიც
ან უაჩვენას თბილებური შემთხვევითობას, ჩამოაყენა ოკუჩხმ ХІХ ს.
შეახანებმი /6, გვ. 107/. კუჩხმს, ჩომერიც ფიპიური მიმღევარია მეაცხი
ღეფერმინიბმისა /ე. ი. ალიარებს, ჩომ უვერა მოვრენა ხდება ფაცარები
აუცილებლობით/, შემთაქვეს თბილებური შემთხვევითობა შემღევნაირად:
"ხეომიღებებს, ჩომერებიც აღმოცენდება ისეთ მოვრენათა კომბინაციის ან
თანხვევების შედეგად, ჩომერებიც თავის მხრივ მიღეულვნებიან მიზებობრია-
ობის საფუძველზე ჩანამუშნირ ღამოუკიდებელ ჩიგებს, ვუნორებთ შემთხ-
ვევითს", — ნერს კუჩხმ. ^X /6, გვ. 108/. ჩოგორიც კუცერავთ, შემთხვევითო-
ბა, ჩომერებულ კუჩხმ ღამარაჟობს, არის იმ სახის, ჩომერსაც ჩვენ /
ფიპის შემთხვევითობა ვუნორებთ. კუპერვი სამართლიანად ასკენის, ჩომ
"თბილებურად შემთხვევითი მოვრენის ასეთი განსაზღვრება სწორია ან
ენინააღმდეგება ღამრასის ღეფერმინიბმის ხასიათს" /6, გვ. 109/. ღამრა-
სის ყოველისმცოდნე გონიერისათვის /მას ხმირად "ღამრასის ღემონს" უნო-
რებენ/ ან იაჩხებებს შემთხვევითობა, ღაკაცირებული მიზების აჩვე-
ნასთან, მავრამ მისთვის /ისევე, ჩოგორიც ჩვენთვის — შეტრუელი შესაძ-
რის დებობის აღამიანებისათვის/ სწორია ან იქნება უაბრი კუჩხოსევერი
// ფიპის/ შემთხვევითობა; ღამოუკიდებელი მიზებობრივი ჩიგები ღემო-
ნისთვისაც ღამოუკიდებელ ჩიგებად ღაჩჩება. ამიღომძე შემთხვევითობა,
ჩომერიც მათი გადაკვეთის შედეგად მიიღება, სავსებით თბილებური მოვ-
რენაა. ასეთი შემთხვევითობა აბსოლუციურად ან უპირისპირება აუცილებ-
ლობას. ღამრასის ღემონს შეეძღვებოდა ასეთი შემთხვევითი მოვრენების
ნინასნააჩმეულება აბსოლუციური სიზუსტით, ღა, ამღენად, ისინი მისთ-
ვის აუცილებელი იქნებოდა.

ახრა ვნახოთ, ჩა ღამოუკიდებულებაშია ღამრასის ღეფერმინიბმი //
ფიპის შემთხვევითობასთან. ამ კონცეფციის მიხევით, ჩოგორიც ვნახეთ,
ღემონს, ჩომერმაც იყის სამყაროს მღვმარებობა ღროის ჩომერიმე მომენ-

^X ასეთსავე შემთხვევითობას ქაღაგებენებ პეგერი, პეტერვალი, ღა სხვ.

ფისათვის, ჩომისთვისაც უნობირია აგრეთვე ამ სამყაროში მოქმედი ყველა კანონი, ამ კანონების მიუღწებით სამყაროს მოყ. მღვმარეობისა-ღმი მეუძღია აბსოლუტური სიბუსფით გამოიანგარიშოს და ინიციატივული ნებისმიერი, ჩაგინდე უპნიშვნელო, მოვლენა, სამყაროს მთერი მღვმარეობა ღმის ნებისმიერი მომენტისათვის. ყხალია, კანონები, ჩომებითაც ღემონი მპერისტებს, უნდა იყოს ღინამიკური, ჩაგან სფაცის-ფიკური კანონები ან იძრევა სამუაღებას მომავრის ნინასნარეფიცენერ-ბისა მთერს მის ღეფაღებში. ეს ან ნიშნავს, ჩომ ეს კონცეფცია უარყოფს სფაცისფიკური კანონების ღირებულებას ან მათს ობიექტურითას /მაგარი-თან გამოს მოლეკურუ-კინეფიკური თეორია, ჩომერიც მთრიანარ სფაცისფი-კურია, სწორე ღამრასის ღეფერმინიბის მიმღევების მიერ იქნა ღამუ-მავებული/. მაგრამ მიჩნეულია, ჩომ ის, ჩასაც ასახავენ სფაცისფიკური კანონები /ჩოგორიც წესი, გარკვეული აღმამობით, ჩომერიც ახლოსაა უჩო-თან, მაგრამ მაინც მასზე ნაკერდია/, მეიძრება აგრეთვე მთრიანარ აი-სახოს ღინამიკური კანონებით; მეუნიერება სფაცისფიკური კანონებს მხო-ლოდ ჰიაუფიკური მესაძრებლობების მეზღუდულობის გამო მიმართავს, თორებ პრინციპურად ყოველთვისაა მესაძრებელი სფაცისფიკური კანონების მაგივ-რად ღინამიკურის ფამოცენება /ჩვენ თუ ან შეგვიძლია, ღემონისათვის ეს არავითარ სიძნეებს ან ნაჩრავებენ/. ამჩინად, ღამრასის ღეფერმინიბის მიმღე-ბითაც სფაცისფიკური კანონების აჩებობას კი ან უარყოფს, არამედ ამცკიცებს, ჩომ ან ანსებობს ისეთი მოვლენა, ჩომერიც მხოლოდ სფაცის-ფიკური კანონით განისაზღვრებოდეს და ყოველი ღემონს ან შეეძლოს მისი ნინასნარეფიცენება სფაცისფიკური კანონების გამოყენებადაც, მხო-ლოდ ღინამიკური კანონების სამუაღებით. ღინამიკური კანონები კი ასეთი ხასიათისაა: თუ აჩებობს გარკვეული მიზები^X, მას აუგირებლად მოყვება

^X მიზების ფართ უნებაში იგურისხმება ყველაფერი, ჩაყ ჩაიმე მონაწილეობას იღებს და გავლენას ახდენს მოყემურ მოვლენაზე, ე. ი. ისიც, ჩასაც ჰინობებს უწოდებენ. ამიჭობ თუ მიზების უნებას ფართ მნიშვნელობით ვა-ბართ, აღარაა აუყირებელი იმის მითითება, ჩომ მისი მეღების განხორცი-ებას გარკვეული ჰინობები სჭირდება.

სჩუღიარ ყარსახარ განკვეული შედეგი. აქედან ყხაღია, ჩოდ 11 ფიპის შემთხვევითობა, ჩოგორი ისეთი მოვრენა, ჩომერიც თავის მიზებს /იგურ-სბმება მიზები თავის შესაბამის პირბებთან ერთაც/ შეიძლებოდა მოპყო-რება და შეიძლებოდა – აჩა, შეუთავსებერია ღაპრასის ღევერიმინიბმთან. 11 ფიპის შემთხვევითობა შესაძლებელი იქნებოდა მაშინ მხოლოდ მაშინ, თუ ბუნებაში იარსებებდა ისეთი მოვრენა, ჩომერიც მხოლოდ სიაფისიფიკური კანონით იქნებოდა ღამოკიდებული თავის მიზებზე ან საერთოდ აჩ ექნებო-და მიზები. ერთიცა და მეორეც ღაპრასის ღევერიმინიბმში გამოჩიტებულია.

თუ ბუნებაში აჩ აჩსებობს უმიზებო მოვრენები, ან ისეთი მოვრენები, ჩომერიც მხოლოდ სიაფისიფიკური /არბათურიარ/ შეიძლება იყვნენ ღამოკი-დებული თავის მიზებზე, მაშინ ღაპრასის ღევერიმინიბმის ღოგიერ უმნიკვ-როა და აჩ შეიძლება მას აჩ ღავეთანხმოთ: თუ ყველაფერი ჭანისაზღვრე-ბა თავისი მიზებისაგან ღინამიკური კანონებით, მაშინ ღემონი, ჩომერსაც იმოღინებოდა ყველა ეს კანონი, მართლაც მთაბერხებდა ბუსფ ნინასნარმე-ფყველებას. ამიჯომაც იყო, ჩოდ ჩვენი საუკუნის ღასანყისამდე ეს კონ-სუფლა უჩვევად იყო გაბაფონებული. მაშინდელი სიაფისიფიკური თეორიები /მაგარითარ მოლეკულურ-კინეზიკური თეორია/ შის ნინააღმდეგ ვერაფერს ასბობენ, ჩაეგან ისინი მხოლოდ ამფკიცებენ სიაფისიფიკური კანონგო-მიერების აჩსებობას სამყაროს განკვეულ უბნებზე. მაგრამ ეს სჩუღიარაც აჩ გამოჩიტებავდა იმავე უბნებზე ყარსახა კანონების მოქმედების შესაძ-ლებლის. ერთაღერთი, ჩასაც შევძლებოდა ამ კონცეფციის ღანგრევა, იქ-ნებოდა უმიზებო ან მ ბ თ რ მ ე არბათურ-მიზებიანი მოვრენების აღმ-ჩენა.

და ასეთი ჩამ მოხდა: შეიქმნა კვანძური მექანიკა, ჩომერმაც პირვე-ლი მიაყენა ღაპრასის ღევერიმინიბმს მართლაც ჩოდ ღამანგრეველი ღაჩყე-მა. აღმოჩნდა, ჩოდ ერთსა და იმავე პირბებში ერთსა და იმავე მიზებს შეიძლება სხვადასხვა შეღეგი მოყვეს. ეს ყველაზე ნათლად ჩანს ერევერი-ნების ე.ნ. "თავისუფარი გაღახის" მაგარითარი: ღიფრაქციის ყრებმი ერე-

ქცხონები გამოიყოფა გარეული სხურიან, გაივრიან რითონის
მესეჩს, ხვებიან უკანს და ამ უკანასკნებზე აღმოჩენის თავიანთ
მოქმედებას. ყდომი გვიჩვენებს, ჩოდ იმ ძემთხვევაშიც კი, ჩოცა უღებ-
ფრინები იმყოფებიან უჩისა და იმავე მაკროსკოპურ პირობებში, აღიღი
აქვს უღებფრინების მოხვედრას უკანის სხვადასხვა აღვირდე. /3.გვ. 183
კვანცური მექანიკა ღაულებით ამჟამულებს, ჩოდ ასეთ ძემთხვევაში ყოვ-
ლად ძეუძღველია ნინასნაზ განისაზღვრის, თუ საღ მოხვედა უღებფრინი;
ან აჩებობს და აჩვ ძეიძღვება აჩებობებს ღინამიკური კანონი, ჩომერი
უღებფრინის მოძრაობას აღნერა. აქ ძეიძღვება ღაღენირ იქნას მხორო
აღბათური /სფავასფიკური/ კანონზომიერება, ჩომერი გვეყყოდა, თუ უკ-
ანის ჩოტე ჩერიცირში ჩოგორია უღებფრინის მოხვედრის აღბათობა.

კვანცური მექანიკის ამ მიჟილებას ღლეს ფიბიკოსების უძრავესობა
იმიაჩებს, მაგრამ მაინც ან ძეიძღვება საბოროვ ღასაბუთებულად ჩაითვა-
როს, ჩოდ მართვაც აღიღი აქვს უჩისა და იმავე პირობებში უჩით და იგი
ეს მიზების მიერ სხვადასხვა შეღების გამონვევას. თვით ფიბიკის ბუძ-
ბერიაზი აღბერის აინტერი სიცოცხლის ბორობები ღარნშენებული იყო, ჩოდ
"ან ძეიძღვება ღმერთი კამათერს თამაშობებეს", ჩოდ აღჩე თუ გვიან აღმო-
ჩენირი იქნება ღინამიკური კანონები, ჩომერი საშუალებას მოგვცემ-
დენ გაგვიგო მიკრობიულების ქცევის სხვადასხვაობის მიზები თითქოსგა
უჩინაირ პირობებში. აინტერი მსგავსად, ბევრი უცხოეրი /ბრანკი,
ელ-ბრირი, ვიუი და სხვ/ და საბჭოთა /გ. უინცაძე, გ. სვერნიკოვი და
სხვ./ ბუნებისმეცველი და ფიროსოფოსი მიიჩნევს, ჩოდ ან ძეიძღვება უჩ-
ისა და იმავე მიზებს უჩისა და იმავე პირობებში მოხვევების სხვადასხვა
შეღები. ამავე ღრმს მათ ღაუმვებლად მიაჩინათ კვანცური ფიბიკის კრასი-
კოსების /ბორი, პაიბენბერგი/ მიჟილება, ჩოდ მიკროსამცარიში აღარ მო-
ქმდებას მიზებობრიობის პრინციპი. არისოდ ისინი ვაჩაურობენ, ჩოდ სა-
ბოროვ ჯამში უჩით და იმავე მიზების შეღებად მიკრონანირაკის ქცევის
სხვადასხვაობას განაპირობებს მიკროპირობების სხვადასხვაგვარობა

/გ. ცინცაძე/, "ფარული პარამეტრების" აჩვებობა და ა.შ.; გამოთქმულია იმული, რომ კვანძური მექანიკის სიცაფის ციკლის აიხსნება იმით, რომ იგი ჯერ კიდევ არ აჩის სწორი /ეგ - ბროირ, პრანკი, აინტიანი/. მაგრამ ეს მოასწავებს ისევ ფრაგმენი ღეცერი მინიმიმუმისაჭირო შემობრუნებას: ასეთი მფერება, საბორო ჯამში, ნიშნავს, რომ ეს მეუნიცემი უძვებენ იმ ღინამიკური კანონების აჩვებობის შესაძლებლობას, რომელიც სხვარასხვა პირობების თუ ფარული პარამეტრების მიხედვით სამყარებას მოგვცემდნენ აგვეხსნა, თუ ჩაფოშ მოიქაა მოცემული მიკრონანირაკი სწორებ "ასე" და აჩა "ისე".

ასეთ შემთხვევაში ღამრასის ღემონს, უფრო იმავე, ეცოცინებოდა ეს კანონმიტოვებანი, მოახერხებდა მიკროპირობების განსხვავებას და შეძლება მოკრონანირაკის მღვმარებობის ნინასნარმეცყველებას და, ამდენად, ღამრასის კონცეფცია ძალაში ღარჩებოდა. მკაფიი ღეცერი მინიმიმუმის უჯუგება შეიძლება მხოლოდ 11 ფიტის შემთხვევითობის მემორიალი; ეს მოაზროვნები კი უარყოფენ ასეთ შემთხვევითობას და ამით ვერ სცირკულაცია დაუდონ 11 ფიტის შემთხვევითობას და, ამავე ღრმას, დაუპირისპირენ კრასიკურ ღეცერი მინიმიმუმს. ^X

სხვები ან ინდიცერი მინიმიმუმის პოზიციაზე ღვებიან /ბორი, პაიზენბერი-ბი და სხვ./, ან უძვებენ "არბათურ მიზებობრიობას" და არით ახერხებდნენ ღეცერი მინიმიმუმის პოზიციაზე ღარჩენას და მიზებობრიობის პინციპის შენარჩუნებას; ბოგიერთი კი ბლუავს მიზებობრიობის პინციპის უნივერსალურობას /გარევარ სფეროში უძვებს უმიზებო მოვლენებს/, მაგრამ ამით აჩ უარყოფს საერთო ღეცერი მინიმიმუმს, აჩამერ მკაფი ღეცერი მინიმიმუმს ცვლის

^X მაგ. ს. ავარიანის მიერ შემთხვევითობის ღასაფუძნებლად შემოთავაზებულ "ინდიცენტულის" პინციპის /ს. 10, გვ. 117/ საბორო ჯამში თბილებური შემთხვევითობა / ფიტის შემთხვევითობამდე ღაყვავს, რომელიც, როგორც ვნახეთ, აჩ ენინააღმდეგება ღამრასის კონცეფციას.

აჩამებაური ღეცერმინიზმით. საბჭოთა ფილოსოფიური ძორის ასეთ პოტიურა ჯერჯერობით მხოლოდ ვ. ერქომაიშვილი აღიას: "მიზებობის პრინციპის უნივერსალურობაზე უარის თქმას მიუყავართ აჩა საერთო ღეცერმინიზმის უარყოფამდე, - ნერ იგი, - აჩამერ, მხოლოდ მკაფიო ღეცერმინიზმის უარყოფამდე. აჩამებაური ღეცერმინიზმი კი ძარაში ჩჩება. იგი სყნობს მოვლენათა სიაფისაფიკურ, არბათურ, გაპირობებულობას; მიზებობის კი აჩ უარყოფა, აჩამერ იმოულება; იგი აჩ გამოხაფავს სინამდვირის ფუნდამენტალურ კანონზომიერებას". /11, გვ. 8/ ყველა ასეთ შემთხვევაში - სურ ერთია, ღავუშვებთ უძინებო მოვლენებს თუ აჩაურსახა მიზებით განსაზღვრულ მოვლენებს - ხელა 11 ფილის შემთხვევითობის შემოფანა და, აშენავ, ღაპრასის ღეცერმინიზმის უკუგება, ჩატვან ღემონს შესაძლებლობა ესპობა მომავრის ქარსახავ ნინასნარმეცყველებისა. ის, ვინც ჩჩება ღეცერმინიზმის პოტიურაზე და ამავე ღროს აღიარებს 11 ფილის შემთხვევითობას, წარმოადგენს აჩამებაური ღეცერმინიზმის მიმღევას. სამყაროს სურათი, ჩომერსაც გვიხავავს ღოვვანდერი ბჟნებისმეცნიერება, შეუსაბამება ღეცერმინიზმის სწორებ ასეთ ფილს, აჩამებაური ღეცერმინიზმი აჩის ღეცერმინიზმის ის სახე, ჩომერსაც ქაღაგებს ღოვვანდერი მონინავე ბჟნებისმეცნიერება და მონინავე ფილოსოფია - ღიაღეციკური მაცერიალიზმი.

ამჩინავ, ჩვენ ღავახასიათეთ ორი ფილის /მკაფიო და აჩამებაური/ ღეცერმინიზმი და ვნახეთ, ჩა აღიღი უჭირავს თითოეულ მათგანში შემთხვევითობას. მკაფიო ღეცერმინიზმი ახერხს თბილქური აუცილებლობის აბსოლუტაციას და კაცეგორიულ უარყოფს შემთხვევითობის ყოველგვარ ისეთ გამოვლინებას, ჩომერიც ჩამენაირავ უპირისპირება აუცილებლობას /ესაა 11 ფილის შემთხვევითი/. აჩამებაური ღეცერმინიზმი კი გაჩკვეულ ბლურავს აუცილებლობის სფეროს და აჩ უარყოფს შემთხვევითობის ისეთ სახეს, ჩომერიც გაჩკვეულ ფარგლებში გამოჩიუხავს აუცილებლობას. ამიცომ სავსებით გამართებულია ფრაგიციური შეხედულება, ჩომ შემთხვევითობი-

სათვის ამა თუ იმ სიცაფუსის მინიჭება ღამოკიდებულია ღეფერმინიბმის პროცესის ასე თუ ისე გაღაჭჩაბე. მაგრამ ასევე გავრცელებულია აზ-ნი, ჩოდ ღეფერმინიბმის - ღა უკვე მასთან ერთად შემთხვევითობის - პროცესის ასე თუ ისე გაღანცევაბე ღამოკიდებულია აგრძოვე თავისუფრების სიცაფუსი. ითვლება, ჩოდ საღაყ ბაჟონობს მკაფიი აუყირებრობა, აյ გამოჩიცხულია თავისუფრება, ჩოდერიც თავისი გამართებისათვის მოითხოვს თბილებური შემთხვევითობის აჩსებობის შესაძლებლობას. ნაშრომის შემღვმდ ნაწილი შევეყვრებით იმის გაჩერევას, თუ ჩამდენად შეიძლება გამართებული იყოს ასეთი შეხედულება.

პეტერი სამართლიანად აღნიშნავს: "აჩყ ერთი იღების შესახებ აჩ შეიძლება ისეთი სჩული უფრებით ითქვას, ჩოდ იგი გაუჩევევერია, მრა-ვარმნიშვნელოვანი, ჩოდ ძეიცავს ღა ბარებს უღიერს გაუგებრობებს, ჩოგორე ეს შეიძლება ითქვას თავისუფრების იღების შესახებ" /12, გვ. 29/. თავისუფრების პროცესას ხშირად ფიროსოფიის "ღანცევის საკითხები" უნდღებენ. მის გარშემო, სოკიაცეს ღრმობან მოყოლებული, ღოვმე აჩ ახრება გაუთავებერი კამათი. თითქმის აჩ ყოფილა აჩყ ერთი ფიროსოფიი, ჩოდერიც ამ პროცესას აჩ შეხებოდა ღა თავისი აზნი აჩ გამოიქ-ვა. მიუხედავად ამისა, შეიძლება ითქვას, ჩოდ ღოვმე აჩ აჩსებობს მისი ჩამდენადმე ღამაკმაყოფილებერი გაღაჭჩა. ჩვენ აյ შევეყვრებით ჩამოვაყალიბოთ საკუთარი პოზიცია ამ პროცესის ბოგიერთი ასპექტ-საღმი. ამასთან, თავს მოვარიღებთ საკითხის ისფრიულ განხილვას ღა ისფრიულ კრიფიკას, ჩაღვან ეს ძარიან შორს ნაგვიყვანდა. იმავე მი-ზების გამო, ჩვენი პოზიციის გამოიქმნას შესაძლოა აჩ მიკუთითოთ იმ ავფორებელ, ჩოდერთა უაღვევერი მოსაზრების ანალოგიური შეიძლება გამოდ-გეს ბოგიერთი ჩვენი საკუთარი მოსაზრება ღა აჩგუმენცია.

თავისუფრებისა ღა ღეფერმინიბმის ღამოკიდებულებისაღმი ჩვენი პო-ზიციის გახარჯევაზე პირებერ ჩაგდი ჩამოვაყალიბოთ თავისუფრების ღე-

ფინიცია. იგი შემდეგნაირი იქნება: თავისუფარია ისეთი აქცია, ჩომერთ ღეცერმინირებულია სუბიექტის ნეომით. ^X ეს ღეფინიცია უყირნობა თავისუფრების იმ გაგებას, ჩომერსაც ვძმარობთ ყოველოფურ კბოვჩებაში: ჩემი მოქმედება თავისუფარია, ჩოყა "ჩოგორი მე მინდა, ისე ვმოქმედებ"; ჩემი აჩჩევანი თავისუფარია, ჩოყა "ჩახაც მე მინდა, იმას ვიჩჩევ". თომების ყველა ფირთხოების, საბოროო ჯამში, თავისუფრების სწორებ ასეთ ნაჩმორებენას უყირნობა. პართარია, ხშირად თავისუფრების განმარტავენ სხვაგვარად: "თავისუფარია ის, ჩაყ აჩ აჩის აუცილებელი", "თავისუფრება აჩის შეგნებულ აუცილებლობა" და ა.შ., მაგრამ ყველაფერი ეს თავისუფრების ღაბასიათებას ნაჩმორებენს და აჩა ღეფინიკიას, საღაც ეს ნიმნები /ხასიათები/, საბოროო ჯამში, მიღებულია სწორებ თავისუფრების ჩოგორი ნებისმიერობის ნაჩმორებენიდან.

ხშირად შეცვლით მიიჩნევენ, ჩომ ღეცერმინირებულობა შეუთავსებერია თავისუფრებასთან, ჩომ თავისუფარი აჩ შეიძლება იყოს ჩამენარია ღეცერმინირებული. ასეთ შემთხვევაში ჩვენს მიერ მოყანილ თავისუფრების ღეფინიციას აჩასწორად ჩათვლინება. მაგრამ თუ თავისუფრების განსაზღვრებიდან ამოვილეთ ღეცერმინირებულობის /ნეომით ღეცერმინირებულობის/ ნიშანი, მაშინ თავისუფარი სუბიექტისაგან ღამოკიდებული აღმოჩნდება. ასეთ ჩამეს კი ყოველოფურ კბოვჩებაში შემთხვევითს ან უნებელის უნდღებენ და აჩა - თავისუფარს. თავისუფარი აქცია შემთხვევითისა და უნდღებელისაგან სწორებ იმით განსხვავება, ჩომ მასში მონანიდებს სუბიექტი, "მე", მისი ნეომით, ჩოგორი ამ აქცის მაღლეცერმინირებული.

^X უნდა ჩავთანხმოთ თ.ბაკუჩაძეს, ჩოყა იგი აღნიშნავს, ჩომ ფსიქიკური მოცენა აჩ შეიძლება ჩაიძეს მიმების ჩორმი მოგვევლინოს /იხ.

3, ვ3.141/. ამიცომ, თუ "ნეომას" გავიგებთ ჩოგორი ჩმინდა ფსიქიკურ მოცენას /ხორც ღეცერმინაციას გავიგებთ ვინჩორ/, ჩვენი ღეფინიცია უვაჩისი აღმოჩნდება. მაგრამ უნდა გავითვარისნით, ჩომ აე "ნეომაძი" იგულისხმება ფსიქოფიზიკური /ფსიქოფიზიოლოგიური/ მოცენა, საღაც ღეცერმინაციის ჩორში გვევრინება მისი ფიზიკური მხარე - გაჩევევით ფიზიოლოგიური ძღვიმარება ნერვურ სისიცომაში.

აღამიანს სხვადასხვა უნარები გააჩნია: ფიზიკური მოქმედების, გარეანულების მიღების, ნებერობის /ნეომის/, და ჩოცა ვრაპარაკო-
ბთ აღამიანის თავისუფრებაზე, უნდა მივუთითოთ, კენძორ ჩომერი მისი
უნარი გვაქვს მხედვერობაში. მაგრამ ხმირამ აღამიანის თავისუფრებას
აიჯილდებ მისი ნებისყოფის /ნებერობის, ნეომის/ თავისუფრებასთან,
ამის მიზები ის არის, ჩომ თუ ნებერობა ან არის თავისუფარი, ე.ი.
ეფურინინირებულია ჩემგან ღამუკირებული მიზებებით, მამინ აქცი, ჩო-
მერიც ამ ნეომის მიხედვით განვახორციელო, საბოროთ ჯამში ამ გარე
მიზებებით ღეფურინინირებული გამოის /სუმა, ჩემს "ნეომაზე გავრით"/,
ეს კი ესმით, ჩოგორი არათავისუფარი, ჩამოთ აქცის საბოროთ მიზები
ჩემი ნეომა არაა. მაგრამ ჩვენს ძალი მოვანირ ღეფინიციაში ნეომა
სუმა ან იგულისხმება ჩოგორი საბოროთ მიზები /ზამან იგი ანციმებ-
ნიდებული იქნებოდა/. ნეომა იქ იგულისხმება მხოლოდ ჩოგორი ერთ-ერთი
ჩოგორი მიზებშეღობის ჯაჭვისა, ჩომრის შერევიცაა მოუ. აქცი.
ჩოცა ამბობენ, ჩომ ა არის ვ - ს მიზები, აქ არახორცი ან იგულის-
ხმება, ჩომ ა არის ვ - ს საბოროთ მიზები. ა გვევინება ვ - ს
მიზებად, თუ იგი ერთ-ერთი ჩოგორი მიზებშეღობის იმ ჯაჭვისა,
ჩომრის შერევია ვ . მოვიყვანოთ ასეთი ანაროვია: მოკერის ვედა-
ხით აღამიანს, ჩომრის სიკვერის მიზებია მკვერობის აქცი /და არა
ბუნებრივი სიკვერი ან სხვ./. ამ მკვერობას თავისი მიზები აქვს
/ვთქვათ, საბრძი შემოჭირი ყაჩალისაღმი გაძარიანება/ და, ამდენად,
იგი ნაჩმარებენს არა საბოროთ, არამერ ძუარებულ მიზებს მოუ. აღამიანის
სიკვერისა. განა ამისთვის ასეთ აღამიანს აღარ უნდა ვუნიდოთ მოკერი?
გუსფად ასევე: თუ ნეომა არის ჩაიძე აქცის ძუარებული /შესაძლოა -
უძუარო/ მიზები, ჩომერიც თავის მხილ ჩემგან ღამუკირებული მიზებ-
ის შერეგს ნაჩმარებენს, ამ აქცს მაინც თავისუფარი უნდა ენოროს.

ამჩინად, ნებისყოფის თავისუფრება ან ნაჩმარებენს ყოველვარი
თავისუფრების აუყირებელ პირისას. ნებისყოფის თავისუფრება მხოლოდ

ერთ-ერთი სახეა თავისუფრებისა, თუმცა ყველაზე საღავთ და ძნელი ჩო-
გოჩუ ფრისაყოფად, ისე დასაყავად.

ახლა ვცაროთ გავაჩეკოთ, ჩამდენადაა ღასამვები ნებისყოფის თავი-
სუფრება პირვერ ჩიგში ფიროსოფის, ხორთ ძემდევ - ბუნებისმეცნიერე-
ბის თვარსატჩისით. ვთქვათ, ʌ აჩის ჩემი მოქმედება, ჩომრის მიზე-
ბი იყო ჩემი ვ ნეომა /ნებერობითი აქცი/. ცხადია, ჩაღვან ʌ აჩის
ნეომის ძეგლი, იგი თავისუფარია. თავისუფარია თუ აჩა ნებერობითი
აქცი / ვ /, ჩომერის გახდა । მოქმედების მიზები? თუ ვ განსაზღ-
ეჩურია ჩაიმდ ჩემგან ღამოუკიდებერი მიზებით, იგი აჩაა თავისუფარი.
ხორთ თუ მას საერთოდ აჩა აქვს მიზები /ასეთ ჩამეს, ჩოგოჩუ უკვე
ვნახეთ, უძვებს აჩამეაცნი ღეცერმინიზმის ბოგიერთი ნაჩმომაღენერი/,
ან აქვს ჩემგან ღამოუკიდებერი ისეთი მიზები, ჩომერსაც იგი შეიძლე-
ბოდა მოჰყოლოდა და შეიძლებოდა - აჩა, მამინ საქმე გვეუწიება შემთხვე-
ვითობასთან და აჩა თავისუფრებასთან. ვ ნებერობითი აქცი თავისუ-
ფარი მხოლოდ შაშინ იქნება, თუ მას აქვს მიზები, და ეს მიზები აჩის
ჩემი ნეომა: იმისა, ჩომ ვანაჩმოთ ვ ნებერობითი აქცი /აღვნიშნოთ
იგი ც -თი/^X. მაგრამ ახლა საკითხი ც ნებერობით აქციზე გაღმოინა-
უვდებს, ჩომერის ან აჩათავისუფარი უნდა იყოს, ან უნდა ნაჩმომაღენერი
შედეგს ჩაიმდ დ ნებერობითი აქცისა და ა.ძ. მაგრამ ამ ნებერობითი
აქციების ჩიგევი აჩ შეიძლება იყოს უსასწერო, და, ამავთმ, უნდა აჩხე-
ბოდეს მათს ბორის ბორთ /ანუ, ღრმის მიხედვით - პირვერი/. ეს ბორთ
ნებერობითი აქცი ან განეგანი მიზებით უნდა იყოს განსაზღებული, ან -
უნდა იყოს უმიზებო /თუ ღავუშვებო, ჩომ იგი ჩემი ნებერობითაა განსაზ-

^X ცხადია, ც აჩ შეიძლება ემთხვეოდეს ვ -ს, ჩაღვან ღეცერმინიზ-
მისათვის, მიუღებერია ჩაიმდ იყოს თავისი თავის მიზები, მეღები
მუღამ განსხვავება მიზებისაგან.

დღესთან მატონ იგი ბორო აღარ იქნება/. ოჩვენ შემთხვევაში ეს ნებელობითი აქცი აჩათავისუფარი გამოიტოს, ამჩინად, კიდევაც ჩოდ ღავუძვათ ჩოდ ყარეული ნეომა თავისუფარია /ჩემს ნეომაზეა ღამოკიდებული მისი მონეომება/, საბოროთ ჯამში იგი მაინყ აჩათავისუფარი ნეომით აღმოჩნდება განსაზღვრული. ამჩინად, ნებისყოფის თავისუფრება, ჩოგონყ საბოროთ მიბების თავისუფრება, ლოგიკურად ღაუძვებელია /თუმცა, ლოგიკურად სავსებით ღასაშვებია ნებელობის, ჩოგონყ აჩასაბოროთ /მუაღებური/ მამების თავისუფრება/.

მკაფიო ღეფერმინიბმის მიხედვით, საღაფ ყველა მოვრენა აუყირებლობით მოხდევს თავის ყარსაბა მიბებს, ყველა ნეპერობითი აქცი /ე.ი. საუჩიოდ ნებისყოფა/ მკაფიადია ნინასნარ ღეფერმინიჩებული. აჩამკაყნეფერმინიბმის კი ნებისყოფა ღეფერმინიჩებულია აჩაყარსაბარ, აჩამკაყნარ. მაგრამ ამას, ჩოგონყ ვნახეთ, ძეუძრია ირაპარაკოს მხოლოდ ნებისყოფის შემთხვევითობის და აჩა მისი თავისუფრების სასაჩვებლო. ნებისყოფის თავისუფრება, ჩოგონყ საბოროთ მიბების თავისუფრება, ენთნაირადაა გამოჩიუბული ჩოგონყ მკაფი, ისე აჩამკაყნერ ღეფერმანიბმის.

იგივე ძერებს მივიღებთ, თუ საკითხს გავაანარიბებთ ბუნებისმეუნიერების თვარსაბნისიღან. ჩოგონყ უკვე იქნა ნახსენები, ღამრასის ღეფერმინიბმის მიხედვით ფიზიკურ სამყაროში ყოველი მოვრენა, ყოველი აყობის მოძრაობა უმკაფიესი აუყირებლობით ხდება. ამ აუყირებლობას ღამოჩირებული გამოის აღამიანის, ჩოგონყ ფიზიკური /სხულებრივი/ აჩსება: აღამიანის ყველა მოქმედება, ჩომერიც ფიზიკური სამუაღებებით ხორციელება, მისი ყოველი თითოს განძრევა /ამ სიცუვების პირაპირი მნიშვნელობით/, ჩოგონყ ფიზიკური მოვრენა, ყარსაბარაა ღეფერმინიჩებული სამყაროს ნინა მღვამანიერებით. უბარია, აქ ნებისყოფის თავისუფრება, ჩამდენაღაც იგი სხვაგვარაც მოქმედების შესაძლებლობას გურის ხმობს, გამოჩიუბულია, ღა, ჩოგონყ პოდაბი ამბობს, მთერი "ჩვენი უხოვჩება აჩის ხაზი, ჩომერიც უნდა მემოვნეროთ ღერამინის მეტაპირზე,

და ჩვენ აჩვ ეჩოთ ნამით აჩ შეგვიძლია გავყდეთ მას" /9, გვ. 144/. თუ მაინც შევეყდებით იმის მფეიუბას, რომ აღამიანს შეუძლია გახდეთ ამ ხაზს, მამინ ღაპრასის ღეფერმინიბმის ძირითაღი ღებულებებიდან ლოგიკურად გამომდინარეობს, რომ მას უნდა ჰქონდეს მებუნებრივი უნა- ნი ბუნების კარსახა კანონების ღარღვევისა.

ხედავს, ჩა, რომ კრასიკურ-ღეფერმინისფური სამყაროს ბუნებისმე- უნიტერი სურათი აჩ იძრევა აჩავითან საშუალებას აღამიანის ნების თავ- ისუფრების, როგორც სხვაგვარად მოქმედების შესაძლებლობის ღამებისა, ბევრი ავთორი ნების თავისუფრების გამართების შესაძლებლობას ხედავს აჩამკაცრა ღეფერმინისფურ ბუნებისმეცნიერებამ. კერძო, ისინი იმე- ღოვნებენ, რომ კვანცური მექანიკის მთები ღამყკიცებული მიკრონანირა- კების ქუვის შემთხვევითობა შეიძლება გამოგვეს თავისუფრების ღასა- ფუძნებლად. ამაბე საპასუხოდ ვამჯობინებო სიცვა ღავუთმოთ ჩ. კარნა- ვს: "შესაძლებელია, - ნერს იგი, - რომ აღამიანის ოჩანიბმში... არის მოგიერთი ჰუნეცი, საღამ უაღაეს კვანცური ნახტომებს შეუძლია გამოი- წვიოს შესამჩნევი მაკროფერეცი. მაგრამ მცირე სააღბათა, რომ ეს სწორე ის ჰუნეცები იყოს, საღამ ხორციელება გაღანცვეცილებანი". აჩჩევანი, გაკეთებული იმ გაღანცვეცილების საფუძველზე, რომელიც გან- საბოლოო შემთხვევითმა კვანცურმა ნახტომმა, როგორც ამბობს კარნავი, "იქნება აჩა აჩჩევანი, აჩამედ შემთხვევა, შემთხვევითი გაღანცვეცი- ლება, როგორც რომ თუ სხვარასხვა საქციის მოჩის აჩჩევანი განისაზ- ღონებოდეს მონეცის აგღებით" /7, გვ. 295/. ასერნად, აჩამკაცრი ღეფერ- მინიბმი, განსხვავებით ღაპრასის ღეფერმინიბმისაგან, აჩ გამოჩიცხავს სხვაგვარად მოქმედების შესაძლებლობას, მაგრამ ეს სხვაგვარად მოქმე- დება იქნება შემთხვევითი და აჩა თავისუფარი ნეობის შეღეგი.

როგორც ვხედავთ, მკაცრ და აჩამკაცრ ღეფერმინიბმს განასხვავებს მხოლოდ გამოკიდებულება შემთხვევითობისაღმო. ჩაყ შეეხება თავისუფ- რების პროცესას, მისი გაღაჭის საკითხში აჩავარი მნიშვნელობა

აჩა აუცს, ჩომერი ფიპის ღევერინიზმის პოტიუიაზე დავეგებით, ჩატ-
გან შემთხვევითობის გამეგებას ან უაჩყოფას ან შეუძლია ჩაიმდ თქვას
აჩვ თავისუფრების სასაჩუბროდ გა აჩვ მის სანინალმდებოდ.

ჩეენს რიცერაცურაძი, ჩოგოჩ გასანყისძი ალვნიძეთ, ნებისყოფის
თავისუფრების პროცედურის გადაჭრის საკითხში ხმიჩაღ აჩმეობჩნევა
თანმიმდევრობა გა უჩიტესობაზე. ნებისყოფის თავისუფრება თითქოსდა
უაჩყოფა, მაგრამ აჩა კაცებორიულად, ჩატგან მიჩნეულია, ჩომ ასეთ
შემთხვევაში გამართებას პკაჩავს მოჩარუჩი პასუბისმგებრობა, ^X
ამიყომ ხმიჩაღ ყეირობუნ იმაზე მიუთითონ, ჩომ აღამიანის ნებისყოფა,
მართარია, ღევერინიჩებულია, მაგრამ აჩამჯაცრად. მაგრამ, ჩოგოჩ გა
დავინახეთ, ეს მხოლოდ შემთხვევითობის სასაჩუბროდ შეიძლება მეცყ-
ველებელ გა აჩა - თავისუფრების. თუ აჩ გვინდა, ჩომ უროგიულია გა
მისდის გამოგვიციდეს, გამოსავალი მხოლოდ უჩიტა: ნებისყოფის თავი-
სუფრება უნდა ფრჩყოთ მკაცრად გა გაბეჭულად, ჩოგოჩ ამას აკეთებს
ვ.ი.ღენინი, ჩორესაც ამბობს: "ღევერინიზმის იღეა ამჟყოფებს აღა-
მიანის მოქმედების აუცილებლობას, უაჩყოფს უაბრო ბლანარს ნებისყო-
ფის თავისუფრების შესახებ, მაგრამ სჩურია აჩ სპობს აჩვ აღამიანის
გონებას, აჩვ სინდისს, აჩვ მისი მოქმედების შეფასებას. სჩურია
პიჩიქით, მხოლოდ ღევერინისფული შეხერეულების ღროსაა შესაძლებელი
მკაცრი გა სწორი შეფასება გა აჩა ყველაფრის მოხვევა თავისუფარი
ნებისყოფისათვის" /I, გვ. 176/.

ნებისყოფის თავისუფრების უაჩყოფა აჩ ნიმნავს საერთო აღამია-
ნის თავისუფრების უაჩყოფას. პიჩერ ჩიგშა, ვგურისხმობთ მოქმედე-
ბის თავისუფრებას - აღამიანის უნარს იმოქმედოს თავისი სურვილის

^X 4, სი. "Свобода", "Свобода воли"; 14, სი. "Freiheit"
და სხვ.

მიხედვით. მოქმედების თავისუფრება აჩის სწორე თავისუფრების ძინა-
თაღი ფორმა, მას ხშირად პრაქტიკულ თავისუფრებას /ან, უბრალო,
თავისუფრებას/ უწოდებენ. საკმარისია აღინიშნოს, რომ ყოველი დღე
უხოველებაში თავისუფრებაში სწორე მოქმედების თავისუფრებას გულ-
სხმობენ: უიხეში ჩასმული კაცი იმისთვის აჩა თავისუფარი, რომ უკი-
რესად მეტყეული აქვს მოქმედების თავისუფრება. ღემოკრაიტი ური
თავისუფრებანი /სიცვლის, პრესის და სხვ./ რომელიც ხშირად ღამა-
ნაკობენ პროფესიონელი, სწორე მოქმედების თავისუფრების გამოხადუ-
ლებას ნაჩროადენენ. მოქმედების თავისუფრების აღიარება სწორია ამ
აჩის მისაცია ან ინდუსტრიალიზმი. უფრო მეტია: მოქმედების თავი-
სუფრება სწორია ნაჩროად ნაჩროადით ეგუება აჩა მხოლოდ აჩამეაყნ ღეფერმა-
ნიზმს, აჩამერ აგრძოვე ღამრასისეულ უმკაცრეს ღეფერმინიზმს. მიუხე-
დავარ იმისა, რომ აღამიანი "ეეჩ სუირება იმ ხაბს, რომელიც უნდა
მეტონეროს ღერამინის ბეჭაპიჩებ", იგი მაინც თავისუფარია, ჩაღვან,
გაჩევეულ საბოლოების, მოქმედების სწორე თავისი ნეომის მიხედვით.
ეს მოქმედება ფაცარუნ აუცილებლობას ეგუება, ჩაღვან ნეომი, რომელიც
ხედა მისი მიზები, მკაცრი აუცილებლობითა ღეფერმინიჩებული. უნდა
აღინიშნოს, რომ ხშირად ეს ღანახული აჩა და მიჩნეულია, რომ მკაცრი
ღეფერმინიზმი ეეჩ ეგუება ეეჩანაინ თავისუფრებას, მაგარითაც, ჩ. ან-
განდენი ნერის: „ჩეაღუნი საძირა ისეთ კაუზარუნ სისწემას რომ ნაჩროა-
დენეს, ჩოგონისა გვიხადავს ღამრასის კონცეფცია, ... მაშინ მეუძღვე-
ლი იქნებოდა აღამიანის /და უბრეტების/ თავისუფარი... მოქმედება“
/13, გვ. 99/. აქ გაგებული აჩაა, რომ მოქმედების თავისუფრება უპირა-
სებირება აჩა აუცილებლობას, აჩამერ იძულებას, ჩოგონი აღამიანის
მოქმედებას მისი ნების ნინააღმდებ, გაჩევანი ძაღის ჩემოქმედების
შედეგად. ღამრასის ღეფერმინიზმი კი აუცილებლობის უნივერსალობას

ქაღაგებს და აჩა - იძულებისა.

პართარია, ნებისყოფის თავისუფლების უაჩყოფის პირობებში ძნელ-
ება მოჩარუჩი პასუხისმგებლობის დაფუძნება /მისთვის თითქოს ან
კარა მოქმედების თავისუფლება, ჩაღან იგი სხვაგვარაზე მოქავევის
შესაძლებლობას ან გულისხმობს/, მაგრამ, ჩოგორუ თ. ბაკურაძე აღნი-
შნავს, "თუ ღევერიმინიბმა თეორიულად დასაბუთებულია, ბოლო მისგან
მოჩარის უაჩყოფა გამომდინარებს, მის ჭეშმარიცებას თბილადაც ვე-
ჩაფიქს დაკრებდა ვინმეს ნუნუნა - ასეთ ძემთხვევამი კაცობრიობა
უხერხე მღვარისამი აღმოჩნდება" /ვ, გვ. 335/. ფილოსოფიის ის-
ფორიამი აჩაურთხევ ყოფილა ყველა მოჩარის გამარტივებისა ღევერიმინიბმის
პირობებში, თუმცა აჩა უჩო ან უნდა ჩაითვაროს საბოროო ღამაკმა-
ყოფილებრად. ამიყომ ნებისყოფის თავისუფლების უაჩყოფის პირობებში
პასუხისმგებლობის დაფუძნების პირობება მეფია აუცხარუჩია და მო-
იხოვს ძემის კვლევასა და ღამუშავებას.

Д о т о ч е б ы е с о з д а н и я

1. З. А. Губинов, твд.; заслушана IV. Ф. И. Форенса, 1948.
2. В. Ульбусадзе. Азупорядочиванія да թеорія залежностей у фізічній хімії. Тбілісі, 1965.
3. Т. А. Зурабашвили. Математичний метод в азупорядочиванії. Тбілісі, 1964.
4. Філософська енциклопедія. М., 1967.
5. Основи марксистсько-ленинської філософії. М., 1980.
6. В. Купцов. Детермінізм і вероятність. М., 1976.
7. Р. Карапан. Філософські основи фізики. М., 1971.
8. Лаплас. Опыт философии теории вероятностей. М., 1908.
9. Гольдах. Система природы. М., 1994.
10. С. Аввалиани. Абсолютне і относительное. Тбілісі, 1980.
11. Актуальні проблеми детермінізма (матеріали Всешаховської наукової конференції). Тбілісі, 1980.
12. Гегель, Соз., т. 3. М., 1956.
13. R. Ingarden. Über die Verantwortung. Hamburg, 1967.
14. Philosophisches Wörterbuch. 10. Auflage. B. I. Leipzig, 1974.

6 3 3 3 3 0 0

1920-21 - 1921-22 - 1922-23 - 1923-24 - 1924-25 - 1925-26

10. 10. 1968. 1000 m. S. of San Pedro, B.C., Mexico. (100000 ft.)

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ ପାଠ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ପାଠ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ପାଠ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ପାଠ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ପାଠ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ

* * *

9. 9. 2014